

Gyümölcsneveinkhez VI.

kopasz kivi J. *Actinidia arguta* (W.). Gyors növekedésű kúszónövény, japán származású kivifaj nemesített változata. Fagytűrő képessége kiváló. Gyümölcse hámozatlanul fogyasztható és feldolgozható.

Az elnevezés faji jelzőjének alapja az, hogy az *Actinidia arguta* cseresznye méretű gyümölcsének vékony héja nem molyhos, azaz kopasz, ellentétben a szőrös kivifajokkal. Erre utal ang. *smooth skinned kiwi* (ZP.), vagyis 'sima bőrű kivi' elnevezése is. Az Európában ismert *kivi*, *kiwi* név új-zélandi eredetű. Végső forrása madárnév, a tyúk nagyságú, hosszú csőrű, elcsökevényesedett szárnyú madár Új-Zéland nemzeti madara, az ország címerében is megtalálható *Apteryx mantelli*, ennek maori *kivi* neve jutott – angol közvetítéssel – Európába; vö. ang. *brown kiwi* 'ua.' (EL.). A névátvitel alapja a madár tollatlan, barna, szőrös teste volt, erre emlékeztet a gyümölcs barna, molyhos héja. Neve nemzetközi szóvá vált; vö. dán, ném., fr., holl., sv., le. *kiwi*, észt *kiivi*, or. *куѳу* (LH.), ar., sp., port., perzsa *kiwi*, tör. *kivi*, fi. *kiivi* 'Actinidia deliciosa' (PN.), ang. *kiwifruit* 'ua.' (EL.).

A kopasz kivi hivatalos szaknyelvi neve a *japán küllőfolyondár* (P. 156). Faji jelzőjének a növény származása az alapja, az összetett nemi névben pedig a *küllő* előtag a latin nemzetségnévvel függ össze, az *Actinidia* ugyanis a 'küllő' jelentésű gör. *aktinidia* szóból származik, és a bibeszál alakjára utal. A *folyondár* utótag pedig arra, hogy a kivi kúszónövény.

E faj elnevezése Magyarországon nem egységes, a kertészeti szaklapokban és a faiskolai kiadványokban *weiki*, olykor *kinaiegres* vagy *bajorkivi* neve olvasható. Németországban elterjedt néven ismerik nálunk *weikiként*; vö. ném. *Weiki* (EL.). *Bajorkiviként* is emlegetik, mert német nyelvterületen ilyen értelmű neve is használatos; vö. ném. *Bayern-Kiwi* (W.). Használatos még az ang. *cocktail kiwi* (uo.) mintájára *koktélkivi* (T.), illetve a gyümölcs méretére utaló *minikivi* (W.) neve is, a holl. *mini-kiwi* (uo.) és le. *mini kiwi* 'ua.' (PN.) megfelelője. Ugyancsak az apró termésre utal a 'kis gyümölcsű kivi' jelentésű ném. *kleinfruchtige Kiwi* (W.) és az ang. *baby kiwi*, *fuzzless kiwi* (PN.), valamint or. *кушмиш крупный* (uo.), vagyis 'nagy mazsola' elnevezése.

Társneve származása alapján a *japánegres* (P. 156), csak az újabb botanikai szaknyelvben használatos (1974: *Urania* I: 339). Tükörszó, a ném. *japanische Stachelbeere* 'ua.' (VörösEgz. 100) szó szerinti fordítása. A növény dán *stikkelsbærkivi* (ZP.), sv. *krusbärsaktinidia* (EL.) neve is 'egreskivi, egresaktinida' jelentésű. Ugyancsak élőhelyre utaló hasonló neve az *amuregres* (R. 1974: *Urania* I: 339), a ném. *Amur-Stachelbeere* 'ua.' (VörösEgz. 56) tükörfordítása, valamint a latin szaknyelvi nemzetségnévvel alkotott *amuri aktinida*, *japán aktinida* (< ang. *japanese actinidia* [uo. 100]).

A növény ang. *tara* (T.), illetve *tara vine* (EL.), azaz 'taraszőlő' neve esetében az előtag a kor. *tara* (uo.), *ta rae* 'ua.' (PN.) átvétele. Megvan a magyarban is a *tara kivi* (VörösEgz. 161) terminus az *Actinidia* kolomikta (mandsú kivi) nevéként. A kopasz kivi –25 °C-ig ellenáll a hidegnek, fagytűrő képessége alapján kapta fr. *actinidier de Sibérie*, ang. *siberian gooseberry* (ZP.), *arctic kiwi*, *hardy kiwi*, *hardy kiwifruit*, fr. *kiwi de Sibérie* (W.), azaz 'szibériai kivi', 'edzett kivi', 'sarki kivi' elnevezését. Más gyümölcsökkel alkotott elnevezése például a szőlő nevével a le. *aktinidia ostrolistna* (uo.) és a fi. *japaninlaikkuköynnös* (PN.), a szőlő és a körte nevével pedig az ang. *vine-pear* (W.). Mivel a szőlőhöz hasonlóan kúszónövény, szép lugas építhető belőle, ezért kapta 'lugaskivi' jelentésű ang. *bower actinidia* (GRIN.) társnevét.

A lándzsa alakú levelek fűrészes szélére utal a latin szaknyelvi *arguta* faji jelző, amelynek 'hegyes fogú, éles' a jelentése. Ez az alapja ném. *scharfzahniger Strahlengriffel* (uo.), észt *teravahambaline aktinidia* (LH.), or. *актинидия острозубчатая* (PN.), azaz 'éles fogú aktinidia', illetve or. *актинидия острая* (EL.), vagyis 'hegyes aktinidia' elnevezésének is. A levél formáját leíró neve a fr. *actinidier à feuilles cordiformes* (uo.), azaz 'szív alakú levelű aktinidia'. A gyümölcs színére utal ang. *purple-fruited actinidia*, *red-fleshed actinidia fruit*, fr. *actinidier à chair verte* (uo.), vagyis 'lilagyümölcsű, piros, illetve zöld húsú aktinidia' neve.

eperparéj *J. Chenopodium capitatum* (P. 80). Az Egyesült Államok és Kanada területén őshonos. Előfordul Európa és Új-Zéland egyes részein is. A termesztett eperparéjfajok gyümölcsöt is termő főzeléknövények.

1894-ben *eperparéj*, *eperspinót* „a libatalfélék génusza, a *Chenopodium*mal is egyesítik, de a lepel elhúsosodásából keletkező álgymölcsse tőle megkülönbözteti” (PallasLex. VI.). A *paréj* és a *spinót*, azaz *spenót* azonos értelmű utótagok. Az összetétel *paréj* utótagjának az az alapja, hogy e növény leveleit zöldségként, a spenóthoz hasonlóan párolva használják. Az *eperparéj* név az ang. *strawberry spinach* (W.) és a ném. *Erdbeerspinat* 'ua.' (G. 101) megfelelője, nyilván ezek egyikének tükörfordítása. Megvan így az olaszban is, csak fordított szórenddel: *spinacio mora* (W.). Szó szerinti megfelelő még a fi. *mansikkapinaatti* (uo.), a dán *jordbærs spinat* és a holl. *aardbeerspinazie* (uo.). A norv. *jordbær melde*, fr. *arroche fraise* és sv. *smultronmålla* (uo.) nevének 'labodaeper' a jelentése. Az eperparéj természetén ugyanis kissé az eperre emlékeztet az íze, ez a névadás alapja egyfelől. Másfelől az, hogy a növény édes, piros, a lepel elhúsosodásából keletkező álgymölcsöket növeszt minden egyes levélnél, ezek hosszú sorban számos piros eperre vagy inkább éretlen, még piros szederre emlékeztetnek. Színére utal dán *purpurrod jordbærs spinat* (uo.), azaz 'bíborpiros eperparéj' elnevezése.

Társneve az *eper libatop* (W.; R. 1903: MVN. V. oszt.) és a szintén a *libaláb* szót tartalmazó ném. *Kopf-Gänsefuß* (ZP.), fr. *chénopode capité*, ang. *strawberry goosefoot* (W.), *blite goosefoot* 'ua.' (EL.). A *libatop* utótag nyelvújítási tükörszó latin mintára (a *-top* utótag 'láb' jelentésű), Diószegiék tudatos műszóalkotása (1807: *libatopp* 'Chenopodium' [MFüvK. 186]). Azok között a nevek között is felsorolják, amelyek „a Deákból fordítódtak” (uo. 357), a hasonló jelentésű görög szavakból összetett latin szaknyelvi *Chenopodium* (< gör. *khén* 'liba, lúd' és *pódiou* 'lábacska') nemi név tükörszava, ebbe a nemzetségbe tartozik az eperparéj is. A nemzetközi botanikai nevezéktan szakszava, már Pliniushnál szerepel egy *chenopus* (< gör. *χρησπονυζ* tkr. 'libaláb') növénynév, amelyet a középkori botanikai szaknyelvben is tovább használtak (vö. nálunk 1585: Cal., 1604: MA.). Olvasható régi forrásainkban a latinra fordított terminus is; vö. 1533: *lud lab* 'Anserinus pes: eyn genßfuss' (Murm. 1037), 1560 k.: ua. 'Cenopus pes' (GyöngySzt. 4356), 1578: *Pes Anserinus, lud-láb* (Herbarium fol. 87).

Az eperparéj társneve még a gyümölcs erősen festő levére utaló *vérbogyó* (P. 268), a népnyelvben *tatáreperj*, *vesszős mángolt*, *cigány paréj* (W.; R. 1903: MVN. V. oszt.), valamint a *kutyapeper* (ÚMTsz. 3: 667: *kutyapepër*). Az állatok neveiből alakult analitikus metaforák közül a háziállatokéval képzetek között feltűnő a *kutya-* jelzői előtaggal alakult összetételek gyakorisága. Ezek – az utótaggal jelölt növényt szemben – vadon termő, értéktelen, hitvány fajokat jelölnek (pl. borostyán ~ kutyaborostyán; cseresznye ~ kutyacseresznye; búza ~ kutyabúza stb.). Ilyen a *kutyapeper* is. Az ókori, majd a középkori fűvészkönyvekben szintén gyakori a lat. *canis*, és főként a gör. *kyon* 'kutya' állatnévvel (és a kutya valamely testrésze nevével) képzett növénynév, mint például a *cynarium*, *cynara*, *cynodon*, *cynodontium*, *cynoglossum*, *cynomorium*, *cynorkis*, *cynosurus*.

A 'fejes' jelentésű latin szaknyelvi *capitatum* faji jelző (< lat. *caput*, gen. *capitis* 'fej') a virágzatra utal. Ez az alapja az eperparéj le. *komosa glówkowata*, or. *μαρψ γολοβχαταια*, ném. *kopfiger Erdbeerspinat*, illetve fr. *bléte capité* (W.) nevének, 'fejes v. bunkófejes disznóparéj', illetve 'bunkófejű mángolt' a jelentés. Az eperparéj további idegen nyelvi neve az ang. *indian paint*, *indian ink*, gör. *ψευδόβλητο το κεφαλωτο*, sp. *bledo en cabezuela*, *bledomera*, *berrinches*, fi. *mykerösavikka*, *mykeröpää-muro* (uo.), *strawberry blite*, ném. *ähriger Erdbeerspinat*, ol. *farinello capitato* (EL.).

alligátorfa *J. Guarea guidonia* (P. 387). Közép- és Dél-Amerikában honos egzotikus növény. Sárgás a gyümölcshús, a majmok kedvelt tápláléka.

A fa krokodilbőrhez nagyon hasonlatos kérge a névadási szemlélet háttere. Az észetben is *alligátor-guaarea* (LH.) a neve. Megvan ugyan az angolban is az *alligator tree* (www.plantcare.com), *alligator-wood* (EL.), ám más növény, a Liquidambar styraciflua (incense tree, sweet gum tree) nevéként.

Az alligátorfa társneve a gyógyhatására utaló *valódi vérállítófa* (P. 268). A nemzetség korábbi szaknyelvi neve *Guarea guára*; a mai latin szaknyelvi *Guarea* nemzetségnév a Kubában régen beszélt ciboneye nyelvből (a Nagy-Antillák, a Karib-tenger őslakosainak nyelve) való kölcsönszó. A latin fajnévben pedig a francia botanikus, Crescent Fagon Gui (1638–1718) emléke őrződik meg.

Idegen nyelve neve az ang. *american muskwood* 'amerikai pézsmafa', *guayabilla* (EL.), Kubában sp. *yamagua* (LH.) neve használatos, másutt sp. *carrapeta*, *cedro macho*, *cocillana*, *guaraguao*, *arbol de guaraguao*, illetve fr. *bois balé* (ZP.). Madárnév is, helynév is a *Guaraguao*, *El guaraguao* (W.) Venezuelában, illetve Puerto Ricón.

Az alligátorfa vagy valódi vérállítófa közeli rokona az *afrikai vérállítófa* (P. 268), a név egyrészt élőhelyére, másrészt gyógyhatására utal. Nagyon hasonlít a mahagónihoz, kemény fáját is bútork készítésére használják, ez az alapja *sápadtmahagóni* (uo.) társnevének. Idegen nyelvi neve az ang. *black bosse*, *dark bosse* (W.). *black guarea* (EL.), *sweet cedar* (<http://plants.jstor.org>). Az *illatos vérállítófa* a *Guarea cedrata* (P. 387), az ang. *light bossé* (W.), társneve az angolban is *scented guarea* (uo.), azaz 'illatos guarea', illetve *scented mahogany* (www.thewoodexplorer.com), vagyis 'illatos mahagóni'. További neve az ang. *cedar mahogany* (uo.), azaz 'cédrus-mahagóni', a helynevekkel alkotott *african cedar*, *nigerian cedar*, *nigerian pearwood*, valamint a *white guarea*, fr. *bosse clair*, sp. *guano blanco* (uo.).

japán szilva, kínai szilva J. *Prunus salicina* (P. 469). Japánban és Kínában honos, ott régóta termesztik, ma már másutt is ültetik. Csonthéjas, gömbölyded gyümölcsei sárgák, vörösek vagy zöldek.

Az ang. *japanese plum* (EL.), illetve a *chinese plum* 'ua.' (W.) tükörfordítása. Más nyelvekben is hasonlóan jelölik; vö. ném. *chinesische Pflaume* (EL.), *japanische Pflaume* (GRIN.), szlk. *kitajskojaponska sliva* (LH.), fr. *prune du Japon*, *prunier japonais*, dán *japansk blomme*, holl. *japanse pruim*, fi. *japaninluumu*, ol. *prugna del giappone*, *susino giapponese*, *ciliegia del giappone*, port. *ameixeira v. ameixa japonêsa*, or. *sliva iaponskaia*, sp. *cirolero v. ciruelo japonés*, *ciruela japonesa*, sv. *kinesiskt plogmon*, illetve különböző bővítmenyekkel ang. *japanese blood plum*, fr. *prune sanguine du japon*, *prune japonaise à chair rouge* (PN.).

Társneve a levél alakjára utaló *kínai füzringló* (P. 469) és a *füzlevelű ringló* (T.). Ez utóbbi szó szerinti megfelelője a dán *pilebladet blomme*, észt *pajulehine ploompuu* 'ua.' (LH.) terminus. A cs. *slivoň vrbová* (uo.), ang. *willow-leaf cherry* (GRIN.) neve pedig 'füzfacseresznye', illetve 'füzlevel-cseresznye' jelentésű. A japán szilva latin szaknyelvi nevében a *salicina* faji terminus ugyancsak a füzfával kapcsolatos. Ha a herbalisták a füzfát megpillantják, a hatásos fájdalomcsillapító, az aszpirin juthat eszükbe. Az aszpirint ugyanis eredetileg a füzfa kérgében lévő anyagból, a szalicinból állították elő. A füz lat. *salix*, gen. *salicis* nevével fűg össze a régi gyógyszer, a salicin (Plinius, Dioszkuridész) elnevezése. A füz gyógyhatásával eleink is tisztában voltak. Diószegi azt írja Orvosi Fűvész Könyvében (1813), hogy „A Fűznek minden fajainak, és kivált 2-3 esztendő galyjainak kérgébenn, öszvehúzó keserűség van; és azokkal, a' külső Országi drága Khína [kinin] helyett, sokat tanult Orvosok nagy haszonnal éltek.”

A japán szilva hármásával álló fehères virágai miatt kapta ném. *dreiblütige Pflaume* (PN.), azaz 'háromvirágú szilva' nevét, a korábbi latin szaknyelvi *Prunus triflora* faji jelzője ugyancsak erre utal. További idegen nyelvi neve a jap. *sumomo*, mal. *ijas jepang*, kí. *ri ben li* (uo.), *dong bei li*, ang. *asian plum*, *California plum*, *nai plum*, *ussurian plum*, ném. *Ussuri-Pflaume*, jap. *batankyô*, *su-momo*, kor. *jadunamu* (GRIN.), izl. *viódiplóma* (LH.).

japán díszcseresznye J. *Prunus serrulata* (P. 470). Csodálatos virágai miatt az egyik legkedveltebb díszcseresznye nálunk is. Termése gömb vagy tojás alakú lilás fekete csonthéjas gyümölcs, 8–10 mm átmérőjű, a mag körül alig van gyümölcshús.

Nevének szó szerinti megfelelője a dán *japansk kirsebaer* és a holl. *japanse sierkers* 'ua.' (PN.). Egyszerűen 'japán cseresznye' a jelentése holl. *japanse kers*, fr. *cerisier du japon*, ném. *japanische Kirsche* (uo.), ang. *japanese cherry* (W.) nevének. Látványos tavaszi virágzására utal ném. *japanische Blütenkirsche* és ang. *japanese flowering cherry* (GRIN.), azaz 'japán virágos cseresznye' elnevezése.

Társneve a *japán rózsacseresznye* (P. 470) és a *tibeti cseresznye* (T.). Minden bizonnyal ezt az – egyébként a rózsafélék (Rosaceae) családjába tartozó lombhullató díszfát – jelölték a debreceni fűvészkönyv szerzői 1807-ben *kínai rózsza* 'Rosa chinensis' (MFűvK. 303) névvel: „gyümöltse és kotsánya kopasz”.

A ném. *gesägtblättrige Kirsche*, le. *wishnia pilkowana*, or. *wishnia pil'chataia*, fr. *cerisier à feuilles en dents de scie* (PN.) neveknek 'fogazott v. fűrészfog levelű cseresznye' a jelentése.

Élőhelyére utaló név az ang. *oriental cherry*, *East Asian cherry* 'keleti v. Kelet-ázsiai cseresznye', valamint az ang. *hill cherry* (W.), fr. *cerisier des collines* 'hegyi cseresznye', *japanese mountain cherry*, *korean mountain cherry* 'japán v. koreai hegyi cseresznye' 'ua.' (GRIN.). További neve a kí. *ri ben wan ying*, *shan ying hua*, jap. *satozakura*, *yama-zakura*, ném. *Grannenkirsche* (uo.) és a *Nelkenkirsche*, vagyis 'szegfűszeg-cseresznye', or. *vishnia korotkoshchetinistaiia*, azaz 'rövid szőrű cseresznye' (PN.).

víziszőlő J. Leea (P. 272). Észak- és Kelet-Ausztráliában, Új-Guineában, Dél- és Délkelet-Ázsiában, de Afrika egyes részein is elterjedt cserjék vagy kis fák szárnyas levelekkel, gömbölyded boggyókkal.

A név egyrészt a vizes élőhelyre, másrészt ősszel érő boggyóira utal. A latin szaknyelvi *Leea* nemzetségnevet Linné adta, a skót kertész és botanikus, James Lee (1715–1795) nevét őrzi, aki-nek számos új növény felfedezése köszönhető, és Nagy-Britanniában a Linnétől származó modern rendszertan bevezetésén fáradozott. A nemzetség egyik faja a *jávai víziszőlő* 'Leea coccinea' (uo.), idegen nyelvi neve a tag. *taliantan* (W.), ang. *rubra* (www.wisegeek.com), *red leea*, *hawaiian holly*, *west indian holly* (havai, ill. nyugat-indiai magyal), fil. *abang-abang*, *kulatai*, *alumamani*, *mali-mali*, *amamali*, *kalianan*, *ayaman kila*, *tumbosut*, *garadat*, *ulumamani*, *himamalak*, *vodadin*, *imamangal*, *kalakal* (www.stuartschange.com), thai *nga* (www.thaigardendesign.com).

A *Leea indica* faj neve az ang. *bandicoot berry*, fil. *ki toowa*, *soolangkar* (www.keys.trin.org.au:8080). A *Leea guineensis* neve a port. (Brazília) *léia*, *léia-alaranjada* (ZP.) 'narancssárga leia', thai *kradangngaa daeng*, *khueang khaeng maa*, *seesa lueat* (www.globinmed.com).

pili-dió J. *Canarium ovatum* (P. 206). A Burseraceae (tömjénfafélék) család tagja. A Fülöp-szigeteken honos, Délkelet-Ázsiában nagyban termesztik. Csonthéjas termésében a magbél fehér, diószerű és nagyon kellemes ízű, olajban gazdag.

Neve az ang. *pilinum* 'ua.' (W.) tükörfordítása. További megfelelője a fr. *pili*, ném. *Pilinus* (T.), sp. *nuez pili* (EL.), fr. *pili*, *noyer de pili*, port. *noz de pili*, ol. *pili dado*, or. *opex nuu*, holl. *pili-noot*, dán *pili nød*, norv. *pili not*, sv. *pili nöt*, fi. *pili pähkinä*, észt *pili pähkel*, lett *pili rieksts*, litv. *pili veržlė*, le. *pili orzech*, ro. *pili de nucă*, bg. *nuu*, tör. *pili somun* 'ua.' (KL.).

Jáván ind. *kenari* (uo.) nevén ismert, további neve a fr. *noyer du Brésil* és a latin szaknyelvi nemzetségnévvel alkotott cs. *kanárník*, szlk. *kanárium*, gör. *πύλη καρυόκαρπων* (uo.). L. még: **kanáridió**, **kanárika**, **kínaiolajfa**.

biribá J. *Rollinia mucosa* (ENL.). Közép- és Dél-Amerikában őshonos. Floridától, a Karib-tengeri szigetekről Észak-Argentínáig, továbbá a Fülöp-szigeteken termesztik.

Priszter nem szótárta, Vörös Évánál sem szerepel. A magyarban egyelőre nincs is saját elnevezése, az ang., ném., fr. *biribá* (T.), holl., sp. *biribá* (W.), port. *biribá* (pt.wiktionary.org), *biribazeiro*, dán, or., norv., sv., fi., észt, lett, le., cs., szlk., ro., bg., tör. *biriba*, ol. *biribá* 'ua.' (KL.) terminus átvétele olvasható. A végső forrás a gyümölcs tupi indián *miri* 'ua' (uo.) elnevezése, a portugálon keresztül terjedt el. Helynévben is használatos név; vö. Igarapé do Biribá (W.) az Amazonsznál, Brazíliában.

A latin szaknyelvi *Rollinia* nemzetségnévben a francia gyűjtő, de Sandoz-Rollin neve őrződik meg. Megvan a magyarban is *rollinia* társneve az ang. *rollinia* (uo.) átvételeként. A latin fajnév pedig a 'nyálkás, penészes' jelentésű lat. *mucosus* szó, a növénynek a litvánban is *gleivingoji rolinija*, azaz 'nyálkás rollinia', ang. *wild sweetsop* 'vad édesmártogató'. A franciában ugyancsak *cachiman morveux* (uo.), illetve *cachiman crème* (KL.), vagyis 'taknyos pudingalma' és 'pudingalma krém' a társneve. Érdekes neve a sp. *fruta-do-conde*, *fruta-da-condessa* 'a gróf, grófné gyümölcse' (W.), *verdadeira condessa* 'igazi grófné' (www.hort.purdue.edu).

Fülöp-szigeteki dillnia J. *Dillenia philippinensis* (ENL.). Délkelet-Ázsiában gyümölcstermő és dísznövényként egyaránt kiterjedten termesztik. Termése ehető, lédús, zamatos álbogyó, érett állapotban is zöld színű.

Priszter nem szótárta. A magyar név a faj ang. *philippine dillenia* (EL.) nevének tükörfordítása. Szó szerinti megfelelője az or. *дилления филиппинская* és a litv. *filipininė dilenija* 'ua.' (KL.) elnevezés is. A növény hosszágára és gyümölcscsere utal a holl. *filipijnse rozenappel* (uo.), ang.

philippine roseapple, illetve a ném. *philippinischer Rosenapfel* (ENL.), azaz 'Fülöp-szigeteki rózsalma' neve. A latin szaknyelvi *philippinensis* faji jelző ugyancsak a növény élőhelyére vonatkozik. További neve az ang., fr., port. *katmon* (KL.).

A nemzetségnek is volt a magyarban *rózsaaalma* (R. 1893: „mert a virág szerkezete meg a gyümölcs alakja hasonló” [PallasLex. *Dillenia* a.]) neve korábban, ma *dillénia* (P. 359). A németben ugyancsak *Rosenapfelbaum* (Boerner 100), azaz 'rózsaaalmafa'. A latin szaknyelvi *Dillenia* nemzetségnévben az Angliában élt német botanikus, Johann Jacob Dillenius (1687–1747) neve öröködik meg. A nemzetség legismertebb faja az *indiai dillénia* '*Dillenia indica*' (P. 74; R. 1924: RévaiLex. VII: 432), mint magyar és latin faji jelzője is mutatja, Indiában honos növény. Ennek társneve a *rózsacitrom* (R. 1893: „mert gyümölcse igen savanyú” [PallasLex. *Dillenia* a.]), a *pompás dillénia* és az *elefántalma* (P. 74; R. 1894: PallasLex. V: 842), az almaszerű termésre utal. Az *elefántalma* a ném. *Elefantenapfel* 'ua.' (G. 342) tükörfordítása. Idegen nyelvi megfelelőire vö. ang. *elephant apple*, fr. *pommier d'éléphant*, holl. *olifants appel* 'ua.' (VörösEgz. 79).

jagua *J. Genipa americana* (P. 126). Csapadékban gazdag területeken a Karib-tengeri szigeteken, valamint Közép- és Dél-Amerikában elterjedt. Magas törzsű, csaknem vízszintes ágrendszerű, örökzöld fa. Termése körte alakú bogó.

Neve a sp. *jagua* (*jagua amarilla*, *jagua blanca*, *jagua colorado*) 'ua.' (EL.) árvétele a magyar botanikai szaknyelvbe. A növény társneve a *dzenip*, *dzenipapó* (P. 382), *dzenipa* (ENL.) nemzetközi szó; vö. ném. *Genipa* (uo.), ang. *genipapo* (W.), *genipap*, fr. *genipayer*, *génipa*, sp., litv. *genipa*, port. *jenipapeiro*, *genipapo*, *jeipapeiro*, *mandipa*, *yenipapa* 'ua.' (EL.). További idegen nyelvi neve az ang. *juniper*, *marmeladebox*, holl. *tapoeripa*, *taproepa*, fr. *confiture de singe*, guarani *ñandypa*, litv. *amerikinė genipa*, port. *mandipa*, sp. *bi*, *tapaculo*, *bilito*, *cafecillo dentia*, *caruto rebalsero*, *guaitil*, *guaricha*, *guayatil colorado*, *huito*, *huitoc*, *huitu*, *maluco*, *nandipa*, *totumillo* (uo.).

kanáridió *J. Canarium indicum* (P. 324). Akár 40–50 m magasra is megnő. Az egyik legfontosabb fa Melanéziában, sok történetben és dalban, táncban szerepel.

Az angolban is *canarium nut* (W.), ennek tükörfordítása lehet a *kanáridió*. A latin szaknyelvi *Canarium* nemzetségnév a növény ind. *kanari*, *kénari*, *konari* (uo.) nevéből származik. Az oroszban *канариум индийский* (uo.) néven említik.

Társneve a *japánmandulafa* (P. 127). Az angolban a származására utaló *Java almond* (EL.) néven ismerik. További idegen nyelvi neve a thai *gana-chai*, *kanachai* (uo.), pidgin *galip nut* (Pápua Új-Guinea), *lawele* (New Britain), *hinuei* (New Ireland); Mikronézia szigetein sokféle helyi nevéet jegyezték fel, például *nolepo*, *nanae*, *ngaetua* (www.traditionaltree.org). A *nangai* (Vanuatu), *ngali*, *ngali nut* (Salamon-szigetek) (uo.) nevek átkerültek a svédbe is; vö. sv. *nangainöt*, *ngalinöt* 'ua.' (www.henriettesherbal.com). L. még: **kanáridió**, **kínaiolajfa**, **pili-dió**.

pitomba *J. Talisia esculenta* (ENL.). Dél-Amerikában honos, örökzöld, terebélyes koronájú fa. Termeszti is. Érett terméseit nyersen eszik, vagy lének dolgozzák fel.

A nemzetség egyik fajtát sem szótározta Priszter, Genaust átfogó kötetéből is kimaradt, Vörös Éva sem tárgyalja. A német növényneves összeállításokban (Boerner, PbF.) ugyancsak hiányzik. Nemzetközi szó, a név az ang., sp., port. *pitomba* (T.), fr., ol., or., dán, norv., sv., fi., észt, lett, le. cs., szlk., ro., blg. *pitomba* (KL.), holl. *pitomba* 'ua.' (EL.) megfelelője. Alakváltozata a port. *pitombeira* (uo.), *pitomba-rana*, *pitomba de macao* (W.). További neve a fr. *pitoulier comestible* 'ehető pitomba', sp. *cotopalo* (uo.), *piton*, port. *olho de boi* (EL.), ang. *belizian genip*, litv. *valgomoji talisija* (KL.).

kínaiolajfa *J. Canarium album* (P. 144). Fás szárú növény. Termése frissen savanykás; Kínában mézbe eltéve a lehelet illatosítására használták, mint a szegfűszeget. Kedvelt gyümölcs Kínában, Vietnámban és Thaiföldön.

A magyar szaknyelvi terminus a növény ang. *chinese olive* (W.) nevének átvétele fordítással. Átkerült más nyelvbe is; vö. ném. *chinesische Olive* 'ua.' (G. 122). A névadás szemléleti háttere a növény olajfára emlékeztető megjelenése. Egyik élőhelyén, Thaiföldön *samo cheen*, *kana* és *nam liap* (W.) néven ismerik. Termésének neve Kínában a *kan-lan* (T.). L. még: **kanáridió**, **kanáridió**, **kánárifa**, **pili-dió**.

kanáridió *J. Canarium luzonicum* a (P. 324). Ötszögletű, zöldessárga gyümölcsét fanyarsága ellenére nyersen vagy befőzve eszik. Illóolajai és hatóanyagai miatt ma illatszereket, orvosságokat is állítanak elő belőle.

Társneve a magyarban a *Manila-elemifa*, *elemi-fa* (uo. 79) terminus, utóbbi a ném. *Elemibaum* 'ua.' (W.) átvétele részfordítással. Régóta olvasható név az *elemi*. Kelet-indiai szó, az így jelölt anyag a fa sebéből szívárog ki. Megszáradva különböző lehet. A kanáridióból előállított gyantatartalmú anyagok kerültek már korán az európai piacra *elemi* néven, a brit gyógyszerkönyv szerint a Fülöp-szigeteki Maniláról. A fa megsértett kérge ugyanis hasznos gyantát választ ki. A magyarban már 1894-ben említik: „Nagy fája *elemi*t szolgáltat”, illetve *elemi-gyanta*, *Manilla-Elemi* (PallasLex.). 1898-ban olvashatók a *resina elemi*, *gummi elemi*, *manila elemi*; *mexican elemi*, *Vera Cruz elemi*; *Mauritius elemi*; *african elemi* vagy *oriental elemi* (Harvey 1898: 685) elnevezések, később egy gyógyszerészeti kötetben *elemi*, *manila elemi* (Sayre 1917, III: 65). L. még: **kanáridió**, **kínaolajfa**, **pili-dió**.

rambai *J. Baccaurea motleyana* (ENL.). Trópusi klímában nő, síkvidéki esőerdőkben Szumátrán, Jáván, valamint Borneón honos. Délkelet-Ázsiában mindenfelé termesztik ma hosszú, csüngő fürtökben zsúfoltan növő gyümölcsseit.

Priszternél hiányzik a faj. *Rambai* neve nemzetközi szó; vö. ang. *rambai* (W.), fr. sp. *rambai* (T.), port., ol., or., holl., dán, norv., sv., fi., észt, lett, le., cs., szlk., ro., blg., tör. *rambai* (KL.), ném. *Rambai* 'ua.' (G. 90), a végső forrás a Szumátrán használatos indonéz *rambai* 'ua.' (uo.) név. Megvan Délkelet-Ázsia más nyelveiben is; vö. fil. *rambi* (W.), mal. *ra-ma*, *ra-mai*, *ram-bai*, *ram-be* 'ua.' (www.nationaalherbarium.nl). További neve a thai *mafai farang* Bangkok környékén, *lam khae*, *rama* Pattani vidékén, *la mai* Délen, a félszigeten (uo.).

A latin szaknyelvi *Baccaurea* nemzetségnév római gazdasági írók, Varro és Cato műveiben, valamint Vergiliusnál is olvasható ókori lat. *bāca*, *bacca* 'különböző növények bogyója' és az 'arany-sárga' jelentésű lat. *aureus* szóból alkotott, a növény ehető, édes gyümölcsére utal. L. még: **tupa**.

tupa *J. Baccaurea dulcis* (ENL.). Szumátra déli részén honos, Indonéziában és Malajziában termesztik. Örökzöld fa. Fürtökbe tömörült terméseinek ehető része a magköpeny, amelyet ugyanúgy használnak fel, mint a ramбайt.

Neve a ném. *Tupa* 'ua.' (T.) átvétele; vö. még sp. *chupa* (uo.), ang. *ketoepa*, *tjoepa* 'ua.' (W.). A latin szaknyelvi *dulcis* faji jelző az édes ízű termésre utal. Társneve is a *fehér cukor ramбай* (KL.), az ang. *white sugar ramбай* vagy a ném. *Weißzucker-Rambai* 'ua.' (uo.) tükörfordítása. Szó szerinti megfelelő még a fr. *ramбай sucre blanc*, sp. *ramбай azúcar blanco*, port. *ramбай açúcar branco*, ol. *ramбай zuccherò bianco*, or. *белый сахар рамбай*, holl. *witte suiker ramбай*, dán, norv. *hvitt sukker ramбай*, sv. *vitsocker ramбай*, fi. *valkoinen sokeri ramбай*, cs. *bílého cukru ramбай*, ro. *zahăr alb ramбай*, tör. *beyaz şeker ramba* 'ua.' (uo.). További neve a ném. *Kapundung* (T.), ang. *rambeh* (W.).

Rokon faj az egyik leggyakrabban termesztett gyümölcsfa Indiában és Malajziában, a *burmai szőlő* '*Baccaurea ramiflora*'. Ezt a nevet nálunk még senki nem szótárázta, egyéb forrásokban és a világhálón sincs meg, javasolt lehetséges, kifejező magyar név szerintünk a több európai nyelvben is meglévő elnevezés tükörfordításaként; vö. or. *бурманский виноград* 'ua.' (EL.), ang. *burmese grape*, ném. *burmesische Traube*, port. *burmese uva* 'ua.' (W.). Burma a Délkelet-ázsiai ország, Mianmar régebbi neve. A *szőlő* név pedig fürtös bogyótermésére utal. Burmában *kanazo* a neve, más elterjedési helyén thai *mafai*, *mak fai pa*, *khi mi*, *sae khrua sae*, *somfai*, *hamkang*, *pha yio*, viet. *giâu gia dât*, bengáli *lot-ka*, khmer *phnhiew*, hindi *leteku* (uo.), *khattaphal*, viet. *dâu da dât* (EL.). L. még: **ramбай**.

gnétum *J. Gnetum gnemon* (P. 386). Örökzöld, sűrűn elágazó fa. Olajbogyóhoz hasonlító termése csonthéjas; az ehető mag fehér, kemény, dióhéjszerű állagú.

Magyar neve még nincs, Priszter adata tulajdonképpen a latin szaknyelvi nemzetségnév megfelelője, ezen a néven írnak róla egyelőre. A növény mal. *gnemon* 'ua.' (PbF. 200) nevéből származik a nemzetség neve. A németben is *Gnemonbaum* (KL.), azaz 'gnemonfa' néven említik. A *Gnetum gnemon* elnevezéseinek zöme a latin szaknyelvi nemzetségnév megfelelője. Nemzetközi szó; vö. ang., ném, sp., port., dán, norv., ol., or., sv., fi. észt, litv., le., cs., szlk., blg., tör., ro. *gnetum*, or. *гнетум* (uo.).

Az ang. *melinjo*, sp. *manindio*, ném. *Melinjo* (ENL.) és a holl. *melindjoe* 'ua.' (EL.) az ind. *melinjo*, *belinjo* 'ua.' (W.) folytatója. További idegen nyelvi neve az ang. *padi* v. *paddy oats*, thai *phakmiang*, viet. *bét*, *rau bép*, *rau danh*, *gãm gam* (uo.), port. *ituá* (ENL.), ném. *Meerträubel* (PbF. 200), tonga *sukau* (EL.).

fazekasfa J. *Licania* (P. 414). A Chrysobalanaceae (aranyzilvafélék) család nemzetsége. Közép-Amerikában gyümölcs- és árnyékadó díszfaként termesztik.

A *fazekasfa* nemzetségnév minden bizonnyal a legtöbb faj csonthéjas termésének kis fazék alakjára utal. A *Licania octandra* a valódi *fazekasfa*, a *Licania arborea* a *magas fazekasfa* (uo.). A nemzetség fajai közül a *Licania platypus* faj a *szonzapote* (T.). Ez a magyar neve az ang. *sansapote*, vagy a ném. *Sonzapote* 'ua.' (uo.) átvétele. Nemzetközi szó; vö. még ang. *sunsapote*, sp. *sonza*, *sonzapote*, *sunza*, *zunza* (EL.), port. *sonsapote*, dán *zunsapote*, dán, holl., norv., sv. *sansapote* 'ua.' (KL.). További neve az or. *ликания* (uo.), port. (Brazília) *caraipe*, *caripe* (WA.), *cariperana*, *cariperana*, *milho-torrado-mirim*, *uxi-do-igapó*, *uxirana* (www.ibama.gov.br), ang. *monkey apple* 'majomalma', sp. *chaute jelobob*, *chupa*, *sangre*, *sungano*, *urraço*, *zapote amarillo*, *zapote cabelludo* 'szőrös zapote' (EL.).

zsabotikába J. *Myrciaria cauliflora* (T.). A Myrtaceae (mirtuszfélék) családba tartozik, Brazília délkeleti részén, Paraguayban és Északkelet-Argentínában elterjedt. A trópusok leglátványosabb gyümölcsfái közé sorolható.

A név nemzetközi szó; vö. ném. *Jaboticaba* (G. 404), ang., sp., fr., port. *jaboticaba*, port. *jabuticaba*, sp. *yabuticaba* (EL.), or., blg. *џаботикаба*, holl., ol., dán, norv., sv., fi., lett, litv., le., szlk., ro., tör. *jaboticaba*, cs. *jabotyka*, észt *jabott*, *jabotipuu* (KL.), ang. *jabotica* 'ua.' (W.). A végső forrás egy Dél-amerikai indián nyelv, a tupi *jabuti* 'teknős' és a *caba* 'hely' (uo.) szavaiból származó összetétel, vagyis a *jaboticaba* az a hely, ahol teknősök vannak.

További neve a holl. *braziliaanse boomgrapefruit* (KL.), azaz 'brazil grépfrútfa', a szőlő ízű bogyókra utaló ang. *grape tree*, vagyis 'szőlőfa', sp. *guaperu*, *guapururu*, *hivapururu*, *sabará* (W.), gu. *yvapuru* (EL.).

A *Myrciaria* nemzetség magyar neve a *mirtuszbogó* (P. 432). Az összetétel *mirtusz* előtagja a Myrtus communis neve. A *myrtus fa* név már a Murelius-féle szótárban (1533) felbukkan. A latin szaknyelvi név a 'jó illatú' jelentésű gör. *müroó* és a *müron* 'balzsam' szavakra egyaránt visszavezethető. A növény – görög eredetű – latin nevéből nemzetközi szó vált; vö. ang. *myrtle*, ném., dán, fr. *myrte*, or., ukr. *mirt*, blg., cs., szlk. *mirta*, sp. *mirto* (EL.) stb. L. még: **rumbogó**.

afrikai szilva J. *Prunus africana* (GyÉ. 826). A rózsafélék (Rosaceae) családjába tartozó magas, örökzöld fa. Kerek, piros termése van, Afrika magasföldi vidékein él.

Priszter nem szótárta a fajt. Magyar neve a ném. *afrikanische Pflaume* 'ua.' (www.patika-magazin.hu) vagy az ang. *african plum*, *african prune* 'ua.' (W.) tükörfordítása. A világháló több honlapján is olvasható *afrikai meggy* neve az ang. *african cherry* 'ua.' (uo.) helytelen fordítása, az ang. *cherry* 'cseresznye' jelentésű, a meggy *sour cherry*.

Társnevei közül a ném. *Stinkholz* (www.wwf.de), ang. *red stinkwood* (EL.), aft. *rooistinkhout* (W.) 'büdösfá, vörös бүdösfá' jelentésű a fa szúrós szaga miatt. Használatos még az angolban a 19. századi botanikusok adta *pygeum* név a gör. *πυγή* 'far' szóból, mivel a gyümölcs két lebenye hasonlít az ember farizmaira, továbbá az *iron wood* 'vasfa' és *bitter almond* (uo.) elnevezés. Utóbbi nevének 'keserű mandula' a jelentése, az a magyarázata, hogy a levelek összetörve mandula illatúak. További neve a zuluban *inyazangoma-elimnyama*, kisebb afrikai nyelvekben *tikur inchet*, *mkonde-konde*, *müiri*, *entasesa* 'or', *ngwabuzito*, *umkakase* (uo.).

A nemzetség latin szaknyelvi *Prunus* neve a szilvafa lat. *prunus* nevéből ered, amely már a római gazdasági írók, Cato és Columella műveiben, továbbá Pliniusnál, Ovidiusnál és Vergiliusnál is olvasható. A szilvafa a Theophrasztosznál gör. *proumné*, Dioszkuridésznel gör. *proumnon* nevéből származik (> ófn. *pflüma*, ném. *Pflaume* 'ua.' [G. 510]). Caspar Bauhin és Johann Bauhin munkáiban kizárólag a szilva és kökény terminusa volt. Ma már gyűjtőnév, Linné óta magába foglalja a szilván kívül a cseresznye, kajszi- és őszibarack, valamint a mandula nemeket is. A latin *africana* faji jelző az afrikai szilva faj afrikai származására utal.

perita J. *Alibertia edulis* (P. 294). A Rubiaceae (buzérfélék) családba tartozó kis fa vagy cserje Közép- és Dél-Amerikában. Termése gömbölyű vagy tojás alakú bogyó.

Nemzetközi szó; vö. sp. *perita* (T), ang., ném., ol., dán, norv., sv., fi. észt, litv., le., cs., szlk., blg., tör. *perita* 'ua.' (KL.). Ahogy azt az 'ehető' jelentésű latin szaknyelvi *edulis* fajnév is mutatja, a perita gyümölcse fogyasztható, felhasználható. Erre mutat sp. *madroño* és *guayabito de monte* (ZP.), *guayabillo* (W.), azaz 'eper-fa', illetve 'kis guava /hegyi/' jelentésű neve is.

A perita ang. és port. *purui* (ENL.) neve az édes-savanyú gyümölcsöt jelentő tupi-guarani indián nyelv *purui* szavából származik, az erős ízű, kellemesen édes gyümölcsre utal. Az egzotikus növény fr. *goyave* és sp. *guaiabo* (uo.) neve a port. *goiaba* 'ua.' (KL.) átvétele. Brazíliában a helyi *marmelo*, *marmelada de cavalo* (uo.) nevét a portugálok adták, mert őket a gyümölcs és lekvárja az otthonról ismerős birse emlékeztette, a *marmelo* a birsalma neve a portugálban. Ebből való a perita ang. *marmelada* (ZP.) neve is. További neve a sp. *trompito*, *zumbo* (uo.), *carutillo*, *sul sul* (W.).

A latin szaknyelvi *Alibertia* nemzetségnévben a híres francia orvos és dermatológus, Jean-Louis-Marie Alibert (1768–1837) emléke őrződik meg. Használatos több nyelvben is a perita neveként; vö. blg., or. *алибертия*, holl. *alibertia* (KL.), ném. *Alibertia* (T.).

királygyümölcs J. *Garcinia mangostana* (PAS. 61). Délkelet-Ázsiában őshonos trópusi fa és annak fanyar, édeskés termése. A termések kisebb narancs méretűek.

Angolból tükörfordítással átvett elnevezés. Számos gyümölcsöt neveztek meg ezzel a kitüntetett névvel az idők során, olvasható az ananász, szőlő, alma, durián vagy a mangó neveként is a „*the queen of fruit*” vagy a „*king of fruit*” (pl. Wallace 1869). A *Garcinia mangostana* neveként folyóiratokban közölt tudósításokban olvasható a „*The mangosteen, queen of tropical fruits*” (Fairchild 1906: 196); később megjelent könyvben ugyanígy (Fairchild 1930: 7). Egy legenda szerint Viktória királynő 100 font sterling jutalmat ajánlott föl annak, aki át tudna adni neki a mangosztánból egy friss gyümölcsöt. Ha nem is igaz a történet, a faj *queen of fruit* (W.) nevének kialakulásában minden bizonnyal szerepe volt.

Az *ázsiai mangosztán* (P. 173) társneve. Mátyus István Ó és Új Diætetica című munkájában, 1787-ben már említi a növényt (*mangostana*). Az angolban még korábbi felbukkanású: 1775: *mangostan* (Ellis 1775: 47), a franciában 1821: *mangoustan* (Descourtilz 1821: 116). A *mangosztán* a magyarba a németből került; vö. ném. *Mangostane* 'ua.' (G. 366). Végső forrása az ind. *mangoestan*, *mangoestang*, *mangoesta* 'ua.' (uo.). Nemzetközi szó; vö. ang. *mangosteen*, fr., sp. *mangostan*, fi. *mangostani* (Vörös:Egz. 125), ind., mal. *manggis*, ro. *mangustan*, szlk. *mangostána* (EL.), ang. dán, norv., sv., blg., cs., le. *mangostan*, sp. *mangostino*, *mangustán*, *manggis*, port. *mangostão*, ol. *mangustano*, or. *мангустан*, *мангостан*, *мангостин*, holl. *mangis*, *mangistan*, észt *mangustan*, *mangustanipuu*, lett *mangostāna*, litv. *mangostaninė*, ro. *mangostenul*, *mangostana*, tör. *mangosten*, gör. *μαγκοστίν* 'ua.' (KL.). További társneve a *sárga mangosztin* (uo.), a terminus az ang. *yellow mangosteen* 'ua.' (uo.) tükörfordítása. Szó szerinti megfelelője a ném. *gelbe Mangostane*, fr. *mangoustan jaune*, ol. *mangostano giallo*, or. *желтый мангустин*, dán, norv., sv. *gul mangostan*, stb. (uo.).

A királygyümölcs latin szaknyelvi *Garcinia mangostana* nevét Linné adta (*Species Plantarum*. Holmiae, 1753. I: 443–4). A nemzetségnév a francia természettudós, Laurent Garcin nevét őrzi, aki járt a mangosztán élőhelyén, és leírta ezt a fajt is. A nemzetségnek több faja is ismert, amely ehető gyümölcsöt terem. Ilyen például a *gumiguttifa* 'Garcinia gumigutta', a *kokam* 'Garcinia indica', a *bengáli mangosztán* 'Garcinia pedunculata', a *himalájai mangosztán* 'Garcinia sopsopia' és a *festő mangosztán* 'Garcinia xanthochymus' (P. 381). Utóbbinak volt is korábban festő anyagára utaló latin szaknyelvi *Garcinia tinctoria* neve. Társneve a *fanyar mangosztán* (uo.)

disznószilva J. *Pleiogynium timoriense* (P. 75). Az Anacardiaceae családba tartozik. Közepes méretű gyümölcstermő fa, Ausztráliában őshonos. A trópusi Queensland, a Fülöp-szigetek és Pápua Új-Guinea esőerdőiben elterjedt.

A név korábbi forrásokban 'Spondidas mombin' jelentésű, 1966: *disznószilva* (MNöv. 55), 1976: ua. (*Urania* 2: 57), 1998-ban már a *Pleiogynium timoriense* neve (P. 460). A *disznószilva* összetétel pejoratív előtagja azzal kapcsolatos, hogy a szilvaszerű gyümölcs a fáról szedve fanyar, savanyú, az ízére utal a név. Sötét helyen történő utóérlelésre van szükség ahhoz, hogy nyersen élvezhető legyen, Ausztrália őslakói a gyümölcsöt föld alatt, elásva érlelték. Élőhelyén ang. *burdekin*

plum (W.) (valószínűleg a *bur* 'tüske' szóból), *tulip plum* (<http://foodplantsinternational.com>), azaz 'tulipán-szilva', tongán *tangato* (www.websters-online-dictionary.org) neve használatos.

A latin szaknyelvi *Pleiogynium* nemzetségnevet a gör. *pleion* 'sok, több' és *gyn* 'női' szóból alkotották, arra utal, hogy a nem dimorf növénynek egy-egy fán főleg nőivarú virága van. A lat. *timorensis* faji jelző pedig a növény Timorban való előfordulásán alapul.

A *savanyú disznószilva* a *Ximenia caffra* (P. 171), kis fa vagy cserje csonthéjas, fanyar termésekkel. A *savanyú* faji jelző és a *disznó* előtag egyaránt a szilvaszerű gyümölcs fanyar ízére utal. Az angolban is *sourplum* (W.), azaz 'savanyúszilva' a neve, illetve *large sourplum*, afr. *grootsuurpruim*, azaz 'nagy savanyúszilva'. Élőhelyén pedig zulu *thunduluka-obmvu*, szoto *morokologa* (www.plantzafrica.com) neve használatos. Társneve az *afrikai majomszilva* (P. 171), az elnevezés arra utal, hogy a gyümölcsöt Afrikában eszik a páviánok. A latin szaknyelvi *Ximenia* nemzetségnév egy Francisco Ximénez nevű spanyol szerzetes vezetéknevét őrzi, aki először írta le a növényt Mexikóban, a 17. században. A lat. *caffra* fajnév pedig a Dél-afrikai Eastern Cape régi Kaffraria nevéből származik.

Erdélyben a népnyelvi *disznószilva* (Péntek–Szabó 274) jelentése 'Prunus domestica'. A nyelvjárási adat egy hazai szilvafajta hasonló névadási szemléletű elnevezése. Gyümölcsét Erdélyben a disznóknak adják, vagy pálinkát főznek belőle.

féregűző bõrolajfa J. *Hydnocarpus anthelmintica* (P. 55). Nyugat-India örökzöld növénye, kerek gyümölcsének értékes az olajtartalma.

A *féregűző* előtag a lat. *anthelmintica* fajnévvel függ össze, az elnevezésben ugyanis a gör. *anti* 'ellen' és a *hélmis*, *hélmins*, többes számban *hélminthes* 'bélféreg' szó szerepel, a növény gyógyhatására utalva. A bél férgek ellen használatos ascarioldnak ez a növény az alapanyaga. A latin szaknyelvi *Hydnocarpus* nemi nevet a gör. *hydnon* 'szarvasgomba' és *karpósz* 'gyümölcs' szavakból képezték, a redős, ráncos gyümölcs alakjára utal.

A *Hydnocarpus anthelmintica* ang. *chaulmoogra* (DictRehm.) neve a hindi *chaulmugra* 'ua.' (EL.) szóból származik. A szanszkritban is megvan ugyanígy, az oroszban *чаульмугра*, *хаульмугра*, a spanyolban *cholmugra* 'Hydnocarpus kurzii', a kannadában és a malajalamban *chaalmogra* 'Hydnocarpus pentandra' (PN.). A féregűző bõrolajfa egyike a hagyományos kínai orvoslás 50 alapvető gyógynövényének, kínai neve *dà fēng zài* (W.), a japánban *tai fu shi* (DictRehm.). További idegen nyelvi neve az ang. *sponge-berry* (LH.), burmai *krabao*, *mai krabao*, fr. *hydnocarpus du cochin*, ol. *lukrabo* (PN.).

Végül a **Saurauja napaulensis** (PAS.) fajról, a Dilleniaceae család tagjáról. Az egyik olyan faj a sok közül, amelynek nincs magyar neve. Kelet-ázsiai növény, a Himalájában, Kínában, Laoszban, Vietnamban, Thaiföldön fordul elő. Már Nathaniel Wallich leírja a 19. század első felében (uo.). Kis termetű fa, cseresznyeszerű, sárga a termése, amelyet cukrozva fogyasztanak. Priszter (MNöv., P.), Vörös Éva (VörösEgz.) nem tárgyalja a fajt, német nevét sem találtam (G., Boerner, PbF.). A latin szaknyelvi *Saurauja* nemzetségnévben Georg Christian Wittstein 1852-ben, Ansbachban kiadott szótára szerint (Etymologisch-botanisches Handwörterbuch, 787) a természettudományok egyik mecénásának, Franz Josef Saurau grófnak (1760–1832) az emléke őrződik meg, Baron von der Lühe adta a növényfajnak. (Saurau osztrák államférfi volt, ő vezette egyébként a magyar jakobinus felkelés elleni vizsgálatokat.) A *napaulensis* faji jelző Nepal tibeti *Nijampal* (G. 408) nevével függ össze, a jelölt faj nepáli honosságára utal (gyakori a botanikában a *napaulensis* faji név is).

HIVATKOZÁSOK

- Boerner = Boerner, Franz: *Taschenwörterbuch der botanischen Pflanzennamen*. Berlin, 1966.
 DictRehm. = Rehm, Sigmund: *Multilingual dictionary of agronomic plants*. Dordrecht, 1994.
 Descourtilz 1821 = Descourtilz, Michel Étienne: *Flore médicale des Antilles*. Paris.
 EL. = Encyclopedia of life. A legnagyobb biológiai adatbázis (<http://www.eol.org>).
 Ellis 1775 = Ellis, John: *A description of the mangostan and the bread-fruit*. London.
 ENL. = Egzotikus növény lexikon (<http://www.freeweib.hu/egzotikusnoveny>).

- Fairchild 1906 = Fairchild, D.: Our Plant Immigrants. *National Geographic Magazine* (Vol. 17, No. 4).
- Fairchild 1930 = Fairchild, David: *Exploring for Plants*. New York.
- G. = Genaust, Helmut: *Etymologisches Wörterbuch*. Basel–Boston–Berlin, 1996.
- GRIN. = Taxonomy for Plants. US. Department of Agriculture (www.ars-grin.gov).
- GyÉ. = Szabó László Gyula: *Gyógynövények és élelmiszernövények* (www.melius.hu/gyogy).
- Harvey 1898 = Harvey Wickes Felter – John Uri Lloyd: *King's American Dispensatory I–II*. Cincinnati.
- KL. = Kun Ákos: *Egzotikus gyümölcsök és zöldségek*. Album 7201 képpel (<http://kunlibrary.com>).
- LH. = Liber herbarum. The incomplete reference-guide to Herbal medicine (www.liberherbarum.com).
- MFüvK. = Diószegi Sámuel–Fazekas Mihály: *Magyar Fűvész Könyv*. Debrecen, 1807.
- MNöv. = Csapody Vera–Priszter Szaniszló: *Magyar növénynevek szótára*. Budapest, 1966.
- MVN. = Hoffman K.–Wagner J.: *Magyarország virágos növényei*. Budapest, 1903.
- P. = Priszter Szaniszló: *Növényneveink*. Budapest, 1998.
- PAS. = Móró M. A.–Priszter Sz.–Szabó L. Gy.: „*Plantae Asiaticae rariores*” (1830–1832). A Klíma-könyvtár a tudományos kutatások szolgálatában. Pécs, 2001: 53–90).
- PbF. = Schubert, R.–Wagner, G.: *Pflanzennamen und botanische Fachwörter*. Leipzig, 1988.
- Péntek–Szabó = Péntek János–Szabó Attila: *Ember és növényvilág*. Bukarest, 1985.
- PN. = Multilingual multiscrypt plant name database (www.plantnames.unimelb.edu.au).
- Sayre 1917 = Sayre, Lucius: *A Manual of Organic Materia Medica and Pharmacognosy*. Philadelphia.
- T. = <http://terebess.hu/search.html>.
- Urania = *Urania – Növényvilág. I–II. Magasabbrendű növények*. Budapest, 1974–1976.
- Vörös:Egz. = Vörös Éva: *Egzotikus gyümölcsök magyar neveinek történeti–etimológiai szótára*. Debrecen, 1996.
- W. = Wikipedia (<http://en.wikipedia.org>, <http://de.wikipedia.org>, <http://hu.wikipedia.org>, stb.).
- WA. = World Agroforestry Centre. AgroForestryTree Database (www.worldagroforestry.org).
- Wallace 1869 = Alfred Russell Wallace: *The Malay Archipelago*. London.
- ZP. = <http://zipcodezoo.com/Plants>.

Rác János